

23. mednarodna znanstvena konferenca Komisije za besedotvorje pri Mednarodnem slavističnem komiteju Stopenjsko besedotvorje

Od 17. do 20. septembra 2024 je v Ljubljani potekala 23. mednarodna znanstvena konferenca Komisije za besedotvorje pri Mednarodnem slavističnem komiteju z naslovom Stopenjsko besedotvorje. Konferenca je potekala v soorganizaciji ZRC SAZU, Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, Inštituta »Jožef Stefan« in Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, v okviru ARIS-ovega temeljnega raziskovalnega projekta Kombinatorika besedotvornih obrazil v slovenščini (dalje KOBOS). Posvečena je bila leta 2019 preminulemu profesorju z Jagelonske univerze v Krakovu, prof. dr. Mirosławu Skarżyńskemu, ki je bistveno prispeval k razvoju poljskega stopenjskega besedotvorja. Stopenjsko besedotvorje, ki zajema širše nabore besed vseh neposrednih in posrednih tvorjenk iz netvorjenega besedotvornega izhodišča, omogoča celovit vpogled v besedotvorni in vzporedno tudi pomenotvorni mehanizem določenega jezika. Poudariti velja, da je izkoriščenje besedotvornih postopkov kot poimenovalnih možnosti zelo pomembno za slovanske jezike, saj je to eden od očitnih pokazateljev jezikovne vitalnosti. Vsebinsko konferenca je izkazovala tudi konferenčna vizualna identiteta – logotip v obliki lističa ginka, ene najstarejše še živeče drevesne vrste, katerega struktura žil spominja na razvejanost besedotvornih sestavov s skupnim besedotvornim izhodiščem. Kljub temu da gre pri stopenjskem besedotvorju za dorečeno metodologijo obravnave tvorjene leksike, naslov konference ni strogo predpisoval metodološkega pristopa, temveč predvsem gradivsko razširitev analiziranega besedja na vsaj tri člene besedotvornih nizov. Prispevki pa so v svojih analizah posegali na področja leksikografije, leksikologije, fonetike, sociolingvistike, jezikovnih tehnologij, raziskav jezikov kot drugih in tujih jezikov, konfrontativne analize besedotvorja v različnih jezikih, med drugim tudi znakovnim jezikom. Na konferenci je sodelovalo 53 članic_ov Komisije za besedotvorje, sodelavk_cev projekta KOBOS in povabljenih jezikoslovc_cev iz Slovenije, Nemčije, Hrvaške in Poljske s 43 prispevki, ki so se osredotočali na diahrono, zlasti pa sinhrono obravnavo večstopenjskih tvorjenk.

Na odprtju konference v napolnjenem Atriju ZRC so zbrane nagovorile_i predsednik konference, Boris Kern, predstavnika_ci soorganizatorjev, Oto Luthar v imenu ZRC SAZU ter Kozma Ahačič v imenu Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, v imenu Inštituta »Jožef Štefan« Senja Pollak, v imenu Filozofske fakultete Univerze v Mariboru pa prodekanja, Irena Stramljič Breznik. Sledil je performans z naslovom *Besede brez državljanstva*, ki je nastal posebej za to priložnost (avtor_ica: Boris Kern in Katarina Stegnar) in se je zaključil s pesmijo *O, Triglav, moj dom* v izvedbi Dua Silence in Marine Mårtensson. V drugem bloku nagovorov so nastopile_i: v imenu Ministrstva za kulturo RS vodja Službe za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo RS, Magda Stražišar, predsednica Komisije za besedotvorje pri MSK, Rajna Dragičević, ter predsednik Slovenskega slavističnega komiteja, Mladen Uhlík. Uvodni del se je zaključil s predstavitvijo dela in osebnosti prof. Skarżyńskiego, ki ga je pripravila Anna Czelakowska z Inštituta za poljski jezik Poljske akademije znanosti, profesorjeva tesna sodelavka. Organizacijski odbor je dal velik poudarek spremljevalnim kulturnim vsebinam, med drugim je v času konference v Atriju ZRC potekala razstava *Linije in transparency 2.0* izjemne akademske slikarke Milene Gregorčič. Drugi dan je bil organiziran vodeni ogled središča Ljubljane do Cukrarne, kjer smo si poleg stalne razstave ogledale_i še razstave Popolna tenzija vizualne umetnice Šejle Kamerić, Valovi in pogledi Adriana Pacija ter Red sladkosti Tobiasa Putriha. Tretji konferenčni dan pa se je zaključil z večernim koncertom Simfoničnega orkestra Radiotelevizije Slovenija v Cankarjevem domu.

Plenarno predavanje z naslovom *Investigating German Word Formation: The Compound Pattern Explorer (KoMuX)* je izvedla Katrin Hein z Leibnizovega Inštituta za nemški jezik v Mannheimu. Prvo sekcijo je odprl prispevek Ievgeniie Karpilovske (Ukrajina), v katerem je avtorica opredelila besedotvorni sestav kot osrednje sredstvo za organizacijo leksike v ukrajinskem jeziku. Sledila pa sta prispevka Metke Furlan (Slovenija) in Gorana Milašina (Bosna in Hercegovina), v katerem sta naslovila problematiko ločevanja med sinhronim in diahronim pogledom pri oblikovanju besedotvornih sestavov oziroma besedotvornih družin in besedotvornih nizov. V nadaljevanju so sledili prispevki Aliaksandra Lukashantsa (Belorusija) o opredelitvi besedotvornega sestava, njegovem mestu v sistemu kompleksnih besedotvornih enot, Pawla Kowalskega (Poljska) o razvoju in teoretskem ozadju stopenjskega besedotvorja v poljski jezikoslovni tradiciji s poudarkom na terminološkem vidiku, Iwone Burkacke (Poljska) o dejavnikih, ki vplivajo na strukturo in velikost poljskih besedotvornih sestavov ter Rajne Dragičević (Srbija) o konfrontaciji stopenjskih tvorjenk iz glagola *gledati* v srbsčini, slovenščini, ruščini in bolgarščini. Prvi dan je zaključila sekcija s prispevki Lidije Arizankovske (Severna Makedonija) o stopenjskih tvorjenkah v makedonščini in njihovem pomenu v publicističnem, medijskem oziroma pogovornem jeziku, Laryse Kysliuk (Ukrajina) o konkuriranju in interakciji med domačimi in prevzetimi izraznimi možnostmi znotraj ukrajinskega besedotvornega sistema ter Elene Lukashanets (Belorusija) o težavah pri identifikaciji in analizi besedotvornih sestavov v socialektih, in sicer v ruskem kriminalnem argoju. Intenzivnemu delovnemu dnevu je sledila slavnostna večerja v Švicariji, kjer je zbrane nagovoril namestnik ISJFR in vodja Oddelka za leksikografijo, Janoš Ježovnik.

Drugi dan konference se je začel z jezikovnotehnoško sekcijo: Roman Yangarber (Finska) je govoril o pomenu morfemske segmentacije za generativne jezikovne modele, Tomaž Erjavec (Slovenija) o avtomatskem luščenju besedotvornih pravil in verig za slovenski jezik, Senja Pollak in Marko Pranič (Slovenija) o razvoju avtomatske morfološke segmentacije za slovenščino ter Jaka Čibej (Slovenija) o strojnem luščenju arhetipskih besedotvornih drevov v slovenščini. Sledili sta sekciji, v katerih so raziskovalke, ci obravnavali besedotvorne sestave v posameznih sodobnih slovanskih jezikih: Amela Šehović (Bosna in Hercegovina) je analizirala besedotvorni sestav *star* v bosanskem jeziku, Martin Ološtiak (Slovaška) je predstavil stopenjsko analizo gradiva, zbranega v *Morfološkem slovarju slovaškega jezika* Sokolove idr., Branko Tošović (Avstrija) pa je analiziral »interakcijo« besedotvorja z umetno inteligenco, umestil je avtomatsko tvorbo kot novo poddisciplino besedotvorja ter opredelil mesto besedotvorja v t. i. virtualnem jezikoslovju. Lana Hudeček in Milica Mihaljevič (Hrvaška) sta prikazali način navajanja stopenjskih tvorjenk v novem spletnem slovarju hrvaškega jezika *Mrežnik* ter priredniških tvorjenk v slovarju jezikoslovne terminologije *Jena*, Maria Wtorkowska (Slovenija) pa stopenjske novotvorjenke v spletnem *Slovarju poljskih neologizmov*. Cvetanka Avramova (Bolgarija) je primerjala funkcijo obrazil *(e)cm̃s(o)/-stv(i)/-(c)tv(i)* v besedotvornih sestavih, Gordana Štasni, Gordana Štrbac in Milan Ajdžanović (Srbija) so predstavili razvejanost izonomatopejskih stopenjskih tvorjenk v srbsčini, Tatjana Pišković (Hrvaška) pa je na primeru hrvaških stopenjskih tvorjenk s korenem *sel-* prikazala povezanost morfološke, morfemske razčlenbe in stopenjskega besedotvorja. Sekcijo je zaključil prispevek Petre Mišmaš, Lanka Marušića in Roka Žaucerja (Slovenija) o podaljševanju korenov v slovenščini z vidika razpršene morfološke. Zadnja sredina sekcija je bila sestavljena iz treh predavanj, ki so prikazale stopenjsko tvorbo na (izhodiščno) zgodovinskem gradivu: Lidiia Hnatiuk (Ukrajina) je preučila besedotvorne sestave na gradivu stare ukrajinske knjižnojezikovne tradicije (14.–18. stoletje), Andreja Legan Ravnika (Slovenija) je analizirala besedotvorne nize v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja s slovničnega in slovarskega vidika, Magdalena Pastuch (Poljska) pa besedotvorno produktivnost latinskih izposojenk iz 16. stoletja v sodobni poljščini.

Predstavitvi monografije oziroma zbornika preteklih dveh konferenc Komisije za besedotvorje je odprt tretji dan: Ivana Bozděchová, ki je poleg Božane Niševe in Karolíne Skwarske sourednica,

je predstavila monografijo *Česká slovotvorná koncepce v kontextu slovanské jazykovědy*, ki je izšla ob 110. letnici rojstva in 20. smrti Miloša Dokulila ter je rezultat zaradi ruskega napada na Ukrajino leta 2022 sicer odpovedane konference v Pragi (zbrani prispevki so bili vseeno objavljeni), Rajna Dragičević pa je predstavila zbornik *Тенденции во зборообразувањето на глаголите во словенските јазици* s konference na Ohridu leta 2023, katerega urednica je Lidija Arizankovska. V prvi petkovi sekciji so svoje raziskave predstavile_i: Elena Petrukhina (Rusija) o izglagolskih besedotvornih sestavih v literarnem diskurzu, pri čemer se je avtorica osredotočala na rusko in češko leposlovje ter njihove prevode in pri tem uporabila kognitivno-diskurzivni pristop, Ivana Bozděchová (Češka) o višje- in istostopenjski tvorbi anglizmov v češčini, Marjetka Kulovec, Boštjan Jerko in Boris Kern (Slovenija) pa o konfrontaciji tipskih besedotvornih sestavov v slovenščini s (sestavljenimi) kretnjami v slovenskem znakovnem jeziku. Sledili so prispevki Barbare Štebih Golub (Hrvaška) o tvorbenem potencialu germanizmov v kajkavskem knjižnem jeziku od 16. do sredine 19. stoletja, Sonje Nenezic (Črna gora) o besedotvornem sestavu *jad* v črnogorskih narečnih slovarjih ter Jožice Škofic (Slovenija) o besedotvorni podobi narečnega besedja v *SLA*. Zinaida Kharitonchik (Belorusija) je na gradivu ruskega jezika analizirala stopenjske tvorjenke z letnimi časi kot izhodišči, Aleksey Nikitevich (Belorusija) je predstavil leksikografski vidik oblikovanja besedotvornih sestavov, pri čemer se je posebej posvetil (ne) vključevanju narečnega gradiva, Nicol Janočková in Ivana Šrámeková (Slovaška) pa sta se osredotočali na položaj t. i. (de)numeralnih (kvazi)zložen, zloženih izpeljank in analitičnih leksemov v besedotvornih nizih. Raziskavo o tem, da otroci intuitivno tvorijo nove besede po analogiji in logiki besedotvornih verig, še preden formalno osvojijo slovnice zakonitosti, je predstavila Ludmila Liptakova (Slovaška). Sledila sta prispevka na temo stopenjskega besedotvorja v poučevanju oz. usvajanju jezika kot tujega jezika: Gjoko Nikolovski (Slovenija) se je osredotočil na besedotvorje v okviru kontekstualnega poučevanja slovnice slovenščine kot neprvega jezika, Sanja Miletić (Poljska, Srbija) pa na jezikovni transfer v procesu usvajanja srbsčine, in sicer v primeru stopenjskih tvorjenk iz izbranih glagolov. Sklop je zaključil referat Elene Koriakowcewe (Poljska) o bogatem doprinosu prof. Skarżyńskiego v kontekstu stopenjskega besedotvorja. Tretji konferenčni dan se je zaključil s tremi prispevki, v katerih so bili predstavljeni rezultati ARIS-ovega temeljnega projekta Kombinatorika besedotvornih besedil v slovenščini: Andreja Žele, Ines Voršič in Nina Ledinek (Slovenija) so analizirale razmerje med besedotvorjem in skladnjo na ravni kolokabilnosti slovenskih glagolskih zvez tipa *GlagPrisl* in njihove sistemske pretvorbe v zveze tipa *PridSam*, Irena Stramljič Breznik (Slovenija) je predstavila značilnosti izpridevniških samostalniških izpeljank in tvorbeno kombinatoriko obrazil *-ica* ter *-ec* v slovenščini, Boris Kern (Slovenija) pa razmerje med stopnjo tvorbe in rabo v korpusnem gradivu, ter izsamostalniške besedotvorne nize v slovenščini z vidika morfotaktike ter učinkovitost generativne umetne inteligence pri iskanju besedotvornih nizov.

Zadnji (četrti) dan konference je bil rezerviran za zasedanje Komisije za besedotvorje pri MSK. Sledil je izlet na Bled, na katerem so si udeleženske_ci ogledali Blejski otok, izlet pa se je zaključil z vodenim ogledom blejskega gradu in pogostitvijo na grajskem dvorišču.

23. konferenca Komisije za besedotvorje pri MSK je bila prva konferenca, ki je bila v celoti posvečena stopenjskemu besedotvorju, in pomeni pomemben doprinos k raziskavam področja. Zbornik povzetkov, povezave na posnetke vseh referatov, odprtja in kulturne točke itn. so dostopni na konferenčni spletni strani: <https://komisija-za-besedotvorje.zrc-sazu.si>. Udeleženske_ci so konferenco označevali s presežniki, doživela pa je precejšnji odmev: poročila o konferenci so zaenkrat objavile Larysa Kysliuk v revijah *Українська мова* in *Лексикографічний бюлетень*, Ivana Šrámeková v *Slovenski reči* ter Goran Milašin v *Južnoslovenskem filologu*, poleg tega pa je bila konferenca predstavljena tudi v treh radijskih oddajah RTV Slovenija. Posebna zahvala gre direktorjema ZRC SAZU in Inštituta »Jožef Stefan« za izjemno finančno podporo, mednarodnemu programskemu odboru konference, v katerem so sodelovale tudi predstavnice_i petih

različnih slovenskih raziskovalnih ali pedagoških ustanov, glede na ambiciozno organizacijsko zastavitev konference pa velja posebej izpostaviti tudi organizacijski odbor konference, ki je opravil izjemno delo.

Boris Kern

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Fran Ramovša,
Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za humanistiko
boris.kern@zrc-sazu.si

Slavistična revija 73/3 (2025): 527–530

DOI 10.57589/srl.v73i3.4275

Tip 1.25